

Študijná príručka: Historické udalosti a tradície Slovenska

Táto príručka je navrhnutá na preskúmanie a upevnenie vedomostí o kľúčových historických obdobiach, štátnych útvaroch a kultúrnych tradíciách na území Slovenska, ako sú opísané v zdrojovom kontexte.

Kvíz: Overenie vedomostí

Odpovedzte na nasledujúcich desať otázok v rozsahu 2-3 viet na základe poskytnutých informácií.

1. Popíšte prvý známy štátny útvar na území dnešného Slovenska a jeho hlavnú funkciu.
2. Ako a kedy vznikla Veľkomoravská ríša a za vlády ktorého panovníka dosiahla najväčší rozsah?
3. Vysvetlite, kedy boli prvýkrát vytýčené hranice medzi slovenskou časťou republiky a Maďarskom a v kontexte akého štátneho útvaru sa tak stalo.
4. Charakterizujte obdobie komunistickej totality v Československu (1948-1989), vrátane jeho medzinárodného postavenia.
5. Čo bolo Slovenské národné povstanie (SNP) a proti komu bolo namierené?
6. Akým spôsobom ovplyvňovali prírodné zdroje tradičnú vidiecku architektúru na Slovensku?
7. Definujte pojem „pamiatková rezervácia“ a uveďte, koľko pamiatkových rezervácií ľudového staviteľstva a mestských pamiatkových rezervácií sa na Slovensku nachádza.
8. Aké sú hlavné náboženstvá na Slovensku a v ktorých regiónoch majú prevahu?
9. Uveďte tri príklady tradičných slovenských jedál a opíšte, pre ktoré regióny sú charakteristické.
10. Akú úlohu zohrali kolonizácie a cudzie vojská pri formovaní kultúry na Slovensku?

Kľúč správnych odpovedí

1. Prvým štátnym útvarom bolo Vanniovo kráľovstvo v 1. storočí. Germánskemu náčelníkovi Vanniovi udelili Rimania kráľovský titul a jeho úlohou bolo s vojskom ochraňovať obchodníkov prechádzajúcich po Jantárovej ceste medzi riekami Morava a Váh.
2. Veľkomoravská ríša vznikla v 9. storočí spojením Nitrianskeho kniežatstva s Moravským kniežatstvom. Svoj najväčší územný rozsah dosiahla za vlády panovníka Svätopluka.
3. Hranice medzi slovenskou časťou republiky a Maďarskom boli prvýkrát vytýčené po roku 1918 v rámci vzniku Československej republiky (ČSR). Tieto hranice boli stanovené takmer v rovnakej podobe, ako ich poznáme dnes.
4. V rokoch 1948-1989 vládli v ČSR totalitne komunisti a štát bol politicky i hospodársky závislý od Sovietskeho zväzu ako súčasť tzv. východného bloku. V tomto období neboli dodržiavané ľudské a občianske práva a úlohu polície plnila Verejná bezpečnosť (VB).
5. Slovenské národné povstanie (SNP) sa uskutočnilo v auguste 1944. Časť slovenskej armády a obyvateľstva sa v ňom postavila proti vláde vtedajšej Slovenskej republiky (1939-1945), ktorá bola spojencom nacistického Nemecka.
6. Architektúra pôvodných vidieckych obydľí závisela od dostupných prírodných zdrojov. V nížinatých oblastiach s nedostatkom dreva a kameňa sa stavali príbytky z nepálených tehál a slamy, zatiaľ čo v hornatejších oblastiach bol základným stavebným materiálom kameň a drevo.
7. Pamiatková rezervácia je podľa zákona územie s historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok. Na Slovensku sa nachádza 10 pamiatkových rezervácií ľudového staviteľstva a 17 mestských pamiatkových rezervácií.
8. Na Slovensku prevláda kresťanstvo, najmä rímskokatolícke. V regiónoch ako Liptov, Turiec a Myjava je rozšírené evanjelické augsburské vierovyznanie, v blízkosti južných hraníc reformovaná kresťanská cirkev a na východe Slovenska pravoslávne náboženstvo.

9. Medzi tradičné jedlá patria bryndzové halušky, považované za národné jedlo, a bryndzové pirohy, známe na východe. Pečená hus s dusenou kapustou a lokšami je charakteristická pre juhozápad územia, napríklad pre Chorvátsky a Slovenský Grob.

10. Kultúra na Slovensku bola ovplyvnená nielen okolitými krajinami, ale aj vplyvom kolonizácií (nemeckej, valašskej) a prítomnosťou cudzích vojsk, ako boli Tatári, Turci a Nemci. Tieto vplyvy sa prejavili napríklad v jedlách a slovnej zásobe.

Otázky na zamyslenie (esej)

1. Analyzujte vývoj štátnosti na území Slovenska od zániku Veľkej Moravy po vznik samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993. Zamerajte sa na kľúčové zmeny v politickom usporiadaní a príslušnosti k väčším štátnym celkom.
2. Porovnajzte obdobie prvej Československej republiky (ČSR) s obdobím komunistickej totality (ČSSR) z hľadiska politickej suverenity, občianskych slobôd a medzinárodného postavenia štátu.
3. Vysvetlite význam a funkciu tradičných regiónov na Slovensku. Popíšte, ako sa v nich prejavuje ľudová slovesnosť, kultúra a architektúra, a aký je význam ich ochrany prostredníctvom pamiatkových rezervácií a skanzenov.
4. Diskutujte o vplyve vonkajších faktorov na historický a kultúrny vývoj Slovenska, vrátane vplyvu Rímskej ríše, Habsburskej monarchie, nacistického Nemecka a Sovietskeho zväzu.
5. Na základe informácií o štátnych sviatkoch (Deň vzniku SR, Výročie SNP, Deň boja za slobodu a demokraciu) zhodnoťte, ktoré historické momenty sú považované za kľúčové pre formovanie modernej slovenskej identity.

Slovník pojmov

Pojem	Definícia
Administratívne usporiadanie	Systém rozdelenia územia na menšie celky (komitáty, stolice, župy, kraje) na účely správy a riadenia.
Autonómia	Obmedzená nezávislosť, určitá samostatnosť v rámci celku.
Československá republika (ČSR)	Štátny útvar, ktorý vznikol v roku 1918 spojením Slovákov a Čechov. S výnimkou obdobia druhej svetovej vojny existoval do roku 1993.
Emigrácia	Vystáhovanie z vlasti, vystáhovalectvo.
Folklór	Súhrn prejavov ľudovej kultúry, vrátane tancov (napr. odzemok), piesní a zvykov, prezentovaný napríklad na festivaloch.
Imigrácia	Prisťahovanie sa príslušníkov cudzieho štátu na naše územie.

Komitáty	Prvé administratívne jednotky, nazývané aj hradské španstvá, na ktoré bolo územie Slovenska ako súčasť Uhorska rozdelené v období 10.–13. storočia.
Kroj	Slávnostný ľudový odev obyvateľstva vidieckych obcí, typický pre konkrétny región.
Nežná revolúcia	Udalosti v roku 1989, ktoré viedli ku koncu vlády komunistov v Československu.
Pamiatková rezervácia	Územie s historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok alebo územie so skupinami významných archeologických nálezov.
Samova ríša	Štátny celok na území Slovenska v 7. storočí, vedený franským kupcom Samom, ktorého súčasťou boli aj Slovania.
Skanzen	Múzeum ľudovej architektúry v prírode, kde sa na jednom mieste v pôvodnej podobe vystavuje niekoľko stavieb (domy, hospodárske stavby, kostol atď.).
Slovenská republika (1939-1945)	Nazývaná aj Slovenský štát; vznikla v marci 1939 pod tlakom nacistického Nemecka, bola jeho spojencom a zanikla na konci druhej svetovej vojny.
Slovenské národné povstanie (SNP)	Povstanie časti slovenskej armády a obyvateľstva v auguste 1944 proti vláde Slovenskej republiky (1939-1945).
Stolice	Administratívne jednotky, ktoré nahradili komitáty a fungovali od 13. storočia do roku 1848.
Totalita	Politický režim udržiavajúci si moc metódami bezprávia, odmietajúci a potláčajúci iné názorové prúdy. V ČSR v rokoch 1948–1989.

Uhorské kráľovstvo	Mnohonárodnostný štátny útvar, ktorého súčasťou sa stalo územie Slovenska začiatkom 10. storočia. V 16. storočí bol začlenený do ríše Habsburgovcov.
Vanniovo kráľovstvo	Prvý štátny útvar na území Slovenska v 1. storočí, vedený germánskym náčelníkom Vanniom.
Veľkomoravská ríša	Štátny útvar vytvorený v 9. storočí spojením Nitrianskeho a Moravského kniežatstva.
Východný blok	Politické a vojenské zoskupenie štátov pod vplyvom Sovietskeho zväzu počas studenej vojny, ktorého súčasťou bolo aj Československo v rokoch 1948–1989.
Župy	Administratívne jednotky s usporiadaním podobným stoliciam, ktoré existovali do roku 1922.